

Martin Dahl*

JÓZEF M. FISZER (RED.)

UNIA EUROPEJSKA – CHINY W XXI WIEKU

INSTYTUT STUDIÓW POLITYCZNYCH POLSKIEJ AKADEMII NAUK

WARSZAWA 2018, SS. 277

DOI: 10.26399/meip.2(61).2018.28/m.dahl

Najnowsza publikacja, która ukazała się pod redakcją Józefa M. Fiszera, pt. *Unia Europejska i Chiny w XXI wieku* to długo oczekiwane w środowisku osób zajmujących się problematyką stosunków międzynarodowych opracowanie będące wynikiem wieloletnich badań prowadzonych w Instytucie Studiów Politycznych PAN nad rolą Unii Europejskiej i Chin w XXI wieku. Dzieło to jest również kontynuacją i rozszerzeniem innej publikacji tegoż redaktora pt. *Unia Europejska – Chiny. Dziś i w przyszłości*¹.

Chińska Republika Ludowa to prężnie i dynamicznie rozwijające się państwo pretendujące do roli światowego lidera. Na przestrzeni ostatniego półwiecza dokonało one niesamowitego postępu gospodarczego i technologicznego, przeobrażając się z ubogiego państwa, tzw. trzeciego świata we wschodzące supermocarstwo, które odgrywa coraz ważniejszą i aktywniejszą rolę we współczesnym świecie. Chińscy przywódcy odważnie i z dużą śmiałością wyznaczają nowe kanony rozwoju społeczno-gospodarczego, ogłaszają własne ambitne wizje przyszłego rozwoju własnego państwa w sferze ekonomicznej, społecznej, ekologicznej czy kulturowej oraz starają się być wzorem do naśladowania dla innych państw.

Unia Europejska z kolei jest, z jednej strony, gronem państw wytwarzających największą część światowego PKB, z drugiej zaś, jest organizacją borykającą się z licznymi kryzysami. Coraz częściej można odnieść wrażenie, że

* Martin Dahl – dr, Wydział Ekonomii i Zarządzania, Uczelnia Łazarskiego w Warszawie, m.dahl@lazarski.edu.pl

¹ Patrz szerzej: J.M. Fiszera (red.), *Unia Europejska – Chiny. Dziś i w przyszłości*, ISP PAN, Warszawa 2014.

w światowej rywalizacji państw traci ona na znaczeniu, a model europejskiego rozwoju społeczno-gospodarczego przestaje być głównym punktem odniesienia dla państw rozwijających się. Światowy kryzys ekonomiczny i finansowy, który doprowadził do ryzyka bankructwa wiele państw europejskich, jak Grecja, Irlandia, Hiszpania czy Portugalia, deficyt demokracji instytucji europejskich, kryzys imigracyjny z 2015 roku oraz liczne konflikty w najbliższym otoczeniu Unii Europejskiej, obnażyły słabości ugrupowania integracyjnego przyczyniając się do wzrostu nacjonalizmu, populizmu i tendencji dezintegracyjnych w Europie.

Zastanawiając się nad kwestią, dokąd będzie zmierzała zarówno Unia Europejska, jak i Chiny, nadal możemy postawić więcej pytań aniżeli udzielić odpowiedzi. Z dużym prawdopodobieństwem można wysunąć tezę, że w XXI w. rola wzajemnych relacji pomiędzy Chinami a Unią Europejską będzie zyskiwać na znaczeniu, zwłaszcza na polu współpracy ekonomicznej. Unia Europejska jest dla Chin jednym z najważniejszych rynków zbytu i obszarem ekspansji dla chińskiego kapitału i inwestycji. Zależność ta jest dwukierunkowa, gdyż także dla Europy Chiny są jednym z ważniejszych partnerów gospodarczych, mimo od lat utrzymującego się deficytu handlowego we wzajemnych relacjach. Czy zatem Unia Europejska i Chiny staną się strategicznymi partnerami, czy raczej rywalami? Czy w kontekście narastającego protekcjonizmu amerykańskiego Europa i tzw. Państwo Środka, jak powszechnie nazywa się Chiny, staną się głównymi filarami liberalnej gospodarki? Jak będą kształtowały się wzajemne interakcje na płaszczyźnie politycznej, gospodarczej i w innych dziedzinach pomiędzy Unią Europejską a Chinami? Próba odpowiedzi na powyższe pytania zawarta jest w recenzowanej pracy zbiorowej wydanej przez Instytut Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk pod redakcją Józefa M. Fiszera, pt. *Unia Europejska – Chiny w XXI wieku*.

Publikacja ta składa się z 12 części. Rozpoczyna ją obszerny wstęp Józefa M. Fiszera zapoznający Czytelnika w sposób syntetyczny i rzeczowy z zagadnieniami związanymi ze stosunkami pomiędzy Unią Europejską a Chinami. W kolejnych dziewięciu rozdziałach Autorzy przedstawiają podjęte przez siebie zagadnienia, analizują liczne pytania badawcze dokonując przy tym pogłębionych i obiektywnych analiz przedstawianych zagadnień. Książkę wieńczy bibliografia oraz streszczenie w języku angielskim i rosyjskim.

Stanisław Koziej w artykule pt. *Strategia globalna Unii Europejskiej stanowi* prezentuje główne treści strategii globalnej EU oraz ocenę jej realizacji. Autor analizuje w nim zasady i priorytety działań zewnętrznych Unii Europej-

skiej w kontekście bezpieczeństwa międzynarodowego, słusznie stwierdzając, że Unia Europejska musi być podmiotem bezpieczeństwa charakteryzującym się w swoim działaniu trzema cechami: wiarygodnością, aktywnością i spójnością w zakresie bezpieczeństwa i obrony (s. 26). Stawia także tezę, że wyjście Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej jest czynnikiem przyspieszającym prace nad rozwojem Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony. Z opinią tą można polemizować. Trzeba jednak zauważyć, że w przeszłości ambitne cele w zakresie unijnej polityki bezpieczeństwa często ulegały rozmyciu w wyniku ich praktycznej realizacji. Tak naprawdę dopiero z perspektywy czasu będzie można ocenić, czy kolejna inicjatywa w zakresie WPBiO ma szansę na powodzenie i w jaki sposób brexit przyczynił się do umocnienia europejskiego bezpieczeństwa.

Kolejny tekst pt. *Unia Europejska po brexicie* do pewnego stopnia koresponduje z pierwszym rozdziałem. Józef M. Fiszer dokonuje w nim obszernej analizy konsekwencji podjęcia przez Wielką Brytanię decyzji o opuszczeniu Unii Europejskiej zauważając, że w dziejach europejskiej integracji było to wydarzenie bezprecedensowe (s. 35). Jednocześnie stawia pytanie, czy XXI wiek będzie nadal wiekiem Ameryki i Europy, czy może Azji na czele z Chinami i Indiami (s. 42). Autor trafnie analizuje główne tendencje zmian w układzie geopolitycznym i geoeconomicznym współczesnego świata i jednocześnie wskazuje na przeobrażenia w multipolarnym świecie, w którym Unia Europejska jest coraz bardziej reaktywna, zaś pozostałe państwa – na czele z Chinami – coraz bardziej aktywne. Autor celnie określa główne problemy Unii Europejskiej, próbując zarazem wskazać pożądane i niezbędne kierunki zmian ugrupowania integracyjnego po brexicie oraz ocenić zmianę układu sił w Unii Europejskiej po opuszczeniu ugrupowania przez Wielką Brytanię.

Niezwykle ciekawy jest rozdział Mariusza Rukata pt. *Chiny wobec liberalnego porządku międzynarodowego. Co Xi Jinping może zaproponować Europie?* Autor stara się w nim odpowiedzieć na fundamentalne w XXI wieku pytania: z jakim ładem światowym mamy dziś do czynienia? Jak Chiny wkraczają w reżymy norm międzynarodowych i strukturę globalnego zarządzania i, czy zechcą odgrywać rolę konstruktywnego architekta, a może rewizjonistycznej siły? Z jakimi chińskimi aksjomatami i projektami przyjdzie się Europie zmierzyć w dobie liberalnego kryzysu (s. 75)? Badacz ten w obszernym tekście zapoznaje Czytelnika z genezą porządku liberalnego i jego charakterystyką, podkreślając kluczową rolę USA przy jego tworzeniu i globalnej implementacji. Interesujące jest spostrzeżenie Autora, że w przyszłości stopień wpływu świata liberalnego na Chiny będzie uzależniony od stopnia hermetyczności

chińskiego systemu oraz akceptacji tego wpływu przez siły wewnętrzne (s. 88). W kolejnej części rozdziału znajdziemy rozważania nad wzrostem znaczenia Chin na arenie międzynarodowej oraz relacjami pomiędzy Chinami a Unią Europejską. Główną konkluzją z przeprowadzonego badania jest teza, że to świat liberalny zmusza Chiny do przejęcia większej roli na arenie międzynarodowej, także w zakresie ochrony liberalizmu i globalizacji, co jest swoistym paradoksem w państwie, którym do dziś rządzi partia komunistyczna.

Tomasz G. Grosse nawiązuje do kwestii umiędzynarodowienia chińskiej waluty – juana jako strategii geoekonomicznej Chin. Autor podkreśla duży pragmatyzm chińskiego podejścia do relacji monetarnych. Odwołując się do licznych publikacji w tym zakresie, ukazuje ewolucję polityki monetarnej Chin na przestrzeni ostatnich lat i zwraca szczególną uwagę na strategiczne cele tejże polityki, zarówno globalne, jak i regionalne. Główna konkluzja z przeprowadzonych badań jest taka, że Chiny w kolejnych latach będą dążyć do zwiększenia swojej władzy monetarnej w Azji i na świecie.

Tekst pióra Tomasza Paszewskiego porusza niezwykle ciekawą kwestię stanowiska Unii Europejskiej wobec ekspansywnej polityki Chin na Morzu Południowochińskim. Autor dowodzi, że wydarzenia w oddalonym geograficznie od Europy regionie mogą negatywnie rzutować na strategiczne interesy Unii Europejskiej. Zdaniem Tomasza Paszewskiego, Morze Południowochińskie stanowi dzisiaj jedno z najpoważniejszych wyzwań dla bezpieczeństwa na świecie, ponieważ odzwierciedla silne zaangażowanie światowych mocarstw. Wiele państw dąży do tego, aby mieć kontrolę nad tym regionem, bogatym w liczne zasoby naturalne oraz będącym jednym z kluczowych akwenów morskich na świecie, przez który rocznie transportowane są dobra o wartości ponad 5 bln dolarów (s. 136). Autor celnie zauważa rosnącą aktywność Chin w tym obszarze i słabość Unii Europejskiej, która ma ograniczone możliwości oddziaływania w tym regionie.

Współpracę Chin z regionem Europy Środkowo-Wschodniej jako chińskiego instrumentu do zintensyfikowania ekspansji gospodarczej w Europie analizuje Adrian Chojan w artykule zatytułowanym *Zaangażowanie Chińskiej Republiki Ludowej w Europie Środkowo-Wschodniej, za szczególnym uwzględnieniem Polski*. Głównym celem tekstu jest ukazanie zaangażowania Chin w regionie Europy Środkowo-Wschodniej i próba prognozy dalszego rozwoju relacji między państwami regionu a Chińską Republiką Ludową. Autor zwraca uwagę na odmienną strategię budowania pozycji międzynarodowej przez Chiny, która w odróżnieniu od działań podejmowanych przez USA czy Rosję oparta jest na dialogu, a nie na angażowaniu się w międzynarodowe konflikty

i spory (s. 157). Równocześnie trafnie podkreśla, że wypracowanie efektywnej współpracy pomiędzy Chinami a 16 państwami regionu w dłuższym okresie będzie zadaniem bardzo trudnym. Można się zgodzić ze stwierdzeniem, że Chiny raczej będą dążyć do wzmocnienia współpracy z największymi państwami regionu, jak Polska czy Węgry.

Jakub Wódka w rozdziale pt. *Geopolityczna alternatywa? Relacja turecko-chińskie a (nie)perspektywa członkostwa Turcji w Unii Europejskiej* próbuje krytycznie odpowiedzieć na pytanie, czy Chiny mogą stać się alternatywą geopolityczną dla Turcji. W interesującym studium Autor dochodzi do wniosku, że zacieśnianie się więzi europejsko-chińskich paradoksalnie może stanowić czynnik sprzyjający odbudowaniu relacji turecko-unijnych.

Artykuł Jarosława Jury zatytułowany *Chińska softpower a pozycja Europy w Afryce – czy nowy gracz wesprze stare metropolie* jest próbą odniesienia się do tematyki związanej z *softpower* poprzez pryzmat rosnącej chińskiej obecności w Afryce. Autor koncentruje się na specyfice chińskiej *softpower* w Afryce zauważając, że chińska obecność w Afryce stanowi rosnącą konkurencję dla krajów, które do niedawna miały dominującą pozycję na tym kontynencie.

Publikację zamyka tekst Józefa M. Fiszera pt. *Unia Europejska i Chiny w XXI wieku – szanse i zagrożenia*, będący swoistą klamrą między dwoma publikacjami – tą recenzowaną a pracą zbiorową pt. *Unia Europejska – Chiny. Dziś i w przyszłości* wydaną w 2014 roku. Autor zręcznie łączy obydwie opracowania ze sobą i dokonuje podsumowania redagowanej przez siebie pracy, przy czym swoją analizę osadza w szerokim kontekście ewolucji ładu międzynarodowego oraz odnosząc się do głównych barier i problemów między Unią Europejską a Chinami. Wskazuje również na chińskie ambicje wyznaczania trendów w XXI wieku – od innowacyjności, poprzez redukcję ubóstwa aż po ochronę środowiska naturalnego.

Podsumowując, można stwierdzić, że recenzowana tu praca zbiorowa to dzieło ukazujące stan obecny oraz perspektywy rozwoju wzajemnych relacji pomiędzy Unią Europejską a Chinami. Autorzy podjęli się interdyscyplinarnej analizy roli i pozycji obu podmiotów na arenie międzynarodowej. Wykazali się przy tym naukową rzetelnością i obiektywnością. Publikacja nie wyczerpuje wszystkich wątków i tematów jakże obszernej problematyki, jednak mimo to stanowi ona bogate źródło wiedzy o współczesnych stosunkach europejsko-chińskich i ewolucji międzynarodowych ról obydwu podmiotów. Poszczególne rozdziały są napisane przystępnym i zrozumiałym językiem, co czyni lekturę łatwo zrozumiałą nie tylko dla wybranych specjalistów, lecz także dla szerokiego grona odbiorców. Z pewnością publikację tę można polecić wykla-

dowcom, studentom oraz wszystkim zainteresowanym tematyką współczesnych stosunków Unii Europejskiej z Chinami. W opinii recenzenta książkę cechuje wysoki poziom merytoryczny, jest ona cennym wkładem w badania nad rolą Unii Europejskiej i Chin w XXI wieku. Pozostaje mieć także nadzieję, że za kilka lat powstanie kolejna praca będąca rozwinięciem i podsumowaniem prowadzonych badań w tym niezwykle interesującym obszarze.

Cytuj jako:

Dahl M., recenzja książki: Józef M. Fiszer (red.), Unia Europejska – Chiny w XXI wieku, Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 2018, ss. 277, „Myśl Ekonomiczna i Polityczna” 2018 nr 2(61), s. 317–322. DOI: 10.26399/meip.2(61).2018.28/m.dahl

Cite as:

Dahl, M. (2018) book review (in *Myśl Ekonomiczna i Polityczna* 2(61), s. 317–322): Józef M. Fiszer (ed.), Unia Europejska – Chiny w XXI wieku [European Union – China in the 21st century]. Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 2018, 277 pp. DOI:10.26399/meip.2(61).2018.28/m.dahl